

Lauritzen-prisen 2008

Henning Jensen

Motivationsstale

Henning Jensen får Lauritzen-prisen 2008 især for den indlevelse og skuespilkunst, hvormed han gjorde Gamle Borgen til et levende og lidende menneske i Lars Norens kontroversielle opsætning af Kaj Munks opstandelsesdrama "Ordet" i Skuespilhuset på Det kgl. Teater. Det var en præstation, som skænkede os det teaterunder, der får kunst og liv til at smelte sammen, og som forsonede os med dette stykke instruktørteaters egensindighed. For egensindigt må man vel kalde et foretagende, som afskaffer digterens tekst og gør den Munkske tro og tvivl til tomhed. Men Lars Norens aflivning af opstandelsen var dog meget moderne og hensynsfuld - for han ville alligevel ikke vise os den ubønhørlige død og lade Inger ligge lig i stadsstuen, mens tæppet gik ned. Hun gik i stedet bort i ordets egentligste forstand - på svensk hedder det at "gå ur tiden" -, mens sønnerne og Gamle Borgen sad tilbage som forstenede og så ud i det store rum som Svend Wiig Hansens skulptur ovre ved Vesterhavet.

Midt i dette knugende sørgespil om mennesker, der ikke vil bøje sig, blev Gamle Borgen den absolutte hovedperson, fordi Henning Jensen spillede denne bondestolte magtens mand med tragisk tyngde i opførelsens norenske perspektiv. Mens Peter Skrædder bøjer sig i ydmyghed og overvinder sig selv og muliggør et under af kærlighed, har Gamle Borgen intet at stille op. Hos Kaj Munk kunne han af hjertet takke Vor Herre, men her bliver han forladt og må forblive i Henning Jensens monumentale og dybt bevægende billede af tab.

Den underliggende smerte bag håbets opgivelse, nederlaget bag lidenskab og magtens kyniske handlinger har haft en genial fortolker i Henning Jensen. Måske begyndte det med den psykopatiske professor i Ionescos "Enetime" på Det danske Teater i 1972 og med Jean i "Frøken Julie" samme år, et mønster omkring magtmenneskets indbyggede afmagt. Henning Jensens første filmrolle var også funderet i magt, hævn og tomhed, da han spillede den unge mand i "Nitten røde roser", en filmatisering af Torben Nielsens kriminalroman. Han mister sin elskede og hævner sig med en række mord på de pårørende til en spritbilist og hans passagerer. En relativ banal film trådte i karakter med Henning Jensens isnende udstråling af samvittighedsløs intelligens. Rollen blev den første af mange skarptskårne profiler i dansk film, hvor Henning Jensen siden spillede tysk officer i "Den korte sommer", nazistisk varulv i Lars von Triers "Europa" og, en række notable, men alt andet end næstekærlige præstefigurer fra den temmelig ubehagelige provst i "Barbara" over den

rabiater fordømmende præstefar i "Manden som ikke ville dø" til den nederdrægtige domprovst i "Grev Axel".

Henning Jensens karakterkomedie var formidabel lystig som den aldrende bøsse i "En kort en lang", og det får mig til at huske hans spøjse Herman Bang i TV-teatrets udgave af Sten Kaaløvs gedigne "Komedie i Grænselandet". Jeg vil også journalisere Henning Jensens hovne sygehusdirektør i Lars von Triers "Riget", hvor hans frapperende evne til at tolke isnende autoritet bidrog til seriens komisk-makabre dimension.

Når jeg vender tilbage til teatret, møder vi en kunstner, der siden sin debut som Happy i "En sælgers død" i 1971 på Det Danske Teater har spillet mere end 70 roller. Deriblandt også Happys far Willy Lohmann på Det Kgl. i år 2000, 29 år efter debuten. Jeg nævner - for at vise spændvidden - Erik den Fjortende hos Strindberg, Garcin i "Lukkede døre", Ibsens Gregers Werle, Johannes Rosmer og Doktor Wangel, Shakespeares Buckingham og Kong Lear, hans formidable Salieri i "Amadeus", den rystende alkoholiker i Lars Norens "Personkreds 3" og bøddel-dommeren i Jørgen Rohdes "Pinocchios aske" - de to sidstnævnte blev behørigt honoreret med Reumertpriser.

Præstationen i titelrollen i Sven Holms "Schumanns nat" på Det kgl. Teater i 1992 var en udladning af kræfter. Et imponerende forsøg på at aflokke figuren en indre hemmelighed i den sindssyge komponists skabende sjæl. Henning Jensens Schumann blev større og dybere end tekstens, et billede på Henning Jensens enestående evne til indlevelse i den menneskelige psykes yderligheder.

Den menneskelige psykes yderligheder er også magtmenneskets afmagt, dets dybe vildrede, når beregningen bliver til røde tal, til underskud på livets regnebræt. Nederlagets nervetråde i magtmennesket var grufuldt og næsten ubærligt blotlagt i Henning Jensens rektor Meisling i "Unge Andersen", Rumle Hammerichs knugende film om digterens indskoling i livet. Henning Jensen gjorde Meisling til en hævngherrig taber, en forhutlet, sjusket og grov pendant til den elegante verdensmand Salieri, begge er jaloux på den fantasi, de ikke selv ejer. Det menneskelige moment i Henning Jensens nådesløse afkodning af Meisling var mandens indre smerte, som vi forstod og følte en næsten forargelig medlidenhed med.

Magtmenneskets afmagt gennemlevede Henning Jensen også i sin Kong Lear på Aalborg Teater i 2003, en af Henning Jensens store markante kongeskæbner. Ypperligst iblandt dem var for mig at se hans Herodes i Kaj Munks "En Idealist" på Det Kgl. Teater i 1996. Henning Jensen skabte en Herodes, der gennemlyste magtmenneskets sjælelige anatomi, hensynsløs i selvnydelsens salighed, rystende beregnende i bedragerisk metode og isnende ynkelig og afklædt i tvivlens øjeblikke. Han var overbevisende også som bøddel og offer for kvinderne omkring sig.

Der er langt fra Herodes til Gamle Borgen, fra den, der gør sig til gud til den, der tror, men hos Kaj Munk mødes de paradoksalt der, hvor hjertets renhed - med Søren Kierkegaards ord - er at ville eet, så livsmodsatte de end er, og i Henning Jensen lever de begge som menneskelige realiteter, fordi han mestrer skuespilkunstens både at ville og kunne.

København, den 15.5.2008

På vegne af priskomiteen

Litteratur- og teateranmelder Hans Andersen